

تاوک بیداد به پهلوشکست
 این نه خبر بد که مبادش اثر
 تسلیم خون موج زوار هر کران
 کشتی امید سزیران شکست
 یار و یار و یار و شجر پاک سوخت
 پرده فریاد شب آهنگ ساخت
 عیش جهان گشت با تم بدل
 سینه شد از تاب جتار یزیر
 نایب را قصر بر آمد طلبت
 پرده بر انداخت قیامت زدوی
 واقعه رفت عجب دروناک
 میگرد صبر بتاراج رفت
 واسے که شد مصر معانی خراب
 واسے که محنت ز نهایت گذشت
 آه که شد تنگ مجال شکیب
 آه که ماند اردوی مسکین یتیم
 آوخ و آوخ که قضا خوان نهاد
 یارب و یارب که در آمد آیل
 مرد و سپهر شهداے در بیخ
 قرب دوسی کرد مصائب بشعر
 مرثیه بر مرثیه اش داد دست

شتران زده بشریان رسید
 جبرگ ریش نمکدان رسید
 سیل شتر اگنبد گردان رسید
 صرصر قمر لرد و طوفان رسید
 برق شکر بگلستان رسید
 نوحه برغان سحر خوان رسید
 زرمه آخر شد واقفان رسید
 پر تو متاب بکمان رسید
 مانسیه راه من بینان رسید
 زلزله با کوه و بیابان رسید
 حادثه سخت گرانجان رسید
 شیشه تیز بر لبندان رسید
 یوسف بوجو بجفان رسید
 چشم لب حبله ایمان رسید
 درد سکشور به میدان رسید
 سایه فلک را خطا خزان رسید
 سنگ بلا در تہ و ندان رسید
 حرف بقای لب نسیان رسید
 روضه نام بر رضوان رسید
 مایه اشس از حضرت منان رسید
 نادره بر نادره آیان رسید

<p>اکاول آن محصله نتوان رسید با شپه سید شهبان رسید سلخ بدور سمر تابان رسید در سفر سلوت و سلوان رسید بے توچه بر جمع پریشان رسید روز بقا شد شب هجران رسید روئے توکان زرتوق آلا ن رسید بوئی توکش عطر زایان رسید سنگ به پیا نه پیمان رسید زیست چه گوئیم که نادان رسید بتوجنون سلسله چیان رسید از غنم مرگ تو بن آن رسید بخت و نرم بین که چه دیوان رسید طاقت صبر دل نالان رسید مرثیه گوئیت بن آن رسید پاک زهر تهمت عھیان رسید خاصه که لطف از در اذهان رسید شاد بروئی تو که مهسان رسید کز دم تو کوثر حطشان رسید</p>	<p>ایرش اندیشه بجائی رساند سال جیاتش ز شمار و لاء آخر شب سلخ محرم درست راند ز محنت کده مرده ریگ آه و سیر راه اندانے مگر غصه ز آفتاق بر آورد گرد کاج که کیباز و گردیدے کاج که دیگر شدے در مشام یا استفا شرط و نایان بود رفته و دیدن بقیامت فناء یار منام ترسب دان منا هر چه رسد از آفت آتش بوم بوده ام از دور فلک خود برج تا تو رسیدی بنعم مقیم مرثیه خوان پدر اتم بودی گر چه روانست بحریم حضور هم نه گریزد ز دها کردنے رحمت حق باد چنان میسران ساغر نسیم دهاوت خدای</p>
<p>۲۳ سال ۱۲۱۷ هجری قمری خطوط بنام مرزا دیرموم در انشای فارسی حضرت فرقانی و قطعه موسومہ مرزا دیرموم سے زہی نقیم مصائب یگانہ در آفاق ہے مسلم ہشیم گوئی و مرثیہ خوانی۔</p>	

<p>باو خطا بست که ثنا خوان رسید ز آنچه که با شاعر کا شان رسید تا رفت آوازه که دیوان رسید ساعت در بستن دکان رسید تشنه بد آفاق که باران رسید چونکه بخت بر او تو زدان رسید ز بیت فرقانی و ز فان رسید کو کبیه صولت خاتان رسید بین که جیل را دم حسابان رسید خضر پیر چشمه احسان رسید تن بهرم روح بجایان رسید مور فصاحت لبلیمان رسید شقیه جان بلبل جایان رسید بر علم شاه شهیدان رسید عاشق صادق بر سلطان رسید نقش فروداشت بدستان رسید</p>	<p>اوز لب مدوح علیه السلام باو بیسے بیشتر از اینست نام تو از دست عنم مستراد اسے قلم اسے ز مٹی گوهر فروش از لب تو رشتہ رحمت چکید گرنہ خرد سنگ دے عنم در با عرب و بان عنم آہستہ تر دولت خاقانی غوغا گذشت اسے دل ازین شیوہ حسابی گیر خضر چنین گفت برگ و بیر ز نقش الیاس چہ نیس کو نقش گفت امام فصاحتی عرب گلن فردوس چنین داد بوسے وان مسلم تغزیش سفت در نیز ز فرستانی قانی مشنو طوطی سرست زبان در کشید</p>
--	--

قطعات عربیہ

<p>الْحَزْنَ يُقْلِبِي حَصَلًا أَخْبَرْتُكَ قَدَّ مَضَى دَيْرِ الْكَلْبِ</p>	<p>إِنَّا لِلَّهِ ثُمَّ إِلَيْهِ إِن رُمِّتْ حِسَابًا فَبِالْحِفْظِ عَلَيْهِ</p>
---	---

۱۲ کلمہ تنبیہ

فقرات عربیه

قد مضی دین الکلیم	مضی دین موفق
-------------------	--------------

قد مات اللہ بمرحمة الله العلیم

اول آیه کلام مجید تعبیه

(نص حکلا) فله الجنة لما وفی نزلا بما كانوا یعملون

دوم آیه کلام مجید تعبیه

جنات عدن یدخلون بها (بواسر الحسین)

قطر فارسی

چون و بیدر ولایت شبیر	رفت ز می خلد قرب حق جویان
از نیب نفس رحلت وی	شد زمین همچو آسمان بویان

بر پداهت نوشت فرقانی
انجمن شاه مرثیه گویان

ولم

آن عطار دهن سر و بیرا نام	که ندیدند فلک چنان هنری
آن و بیفتاد و زندگانه کرد	بسخا و سخن و نکت سروری
په سحر گاه سلخ ماه نخست	صفوة جان شد شش زگردبری
شست در آتش چه وحش و چیر طیر	مویه گرشد چه آدمی چه پیری

دور بد ر منیر ش سپری ۹۲ ۱۳	سال برگفت بنده مسرقانی
وله	
<p>کہ لرزیدن گرفت افلاک خاک اندر بغیر آمد سحر رخسارش از دود مصیبت پوچو قیر آمد چہ داند کس کزین آفت چہ بہرام و تیر آمد بدست قہر دست انداز ناکامے اسیر آمد حسیرم جان باب آمد در جانان مصیر آمد کہ جانش برفت ز می مینو تنش سوی سریر آمد کہ لفظش و لفریب خالق و معنی پذیر آمد از ان تاریخ پایانش رضی اللہ و تیر آمد رحیل از حکمت یزدان جهان رانا گیر آمد</p>	<p>چہ حالت این چہ کار است این چہ خست این چہ پروا زیادت محنت شام زلفش گشت شوریدہ گرفت از گرد ما تم آفتاب و ماہ شد تیرہ دل نالان کہ عمری بود در بر شاہکامش و پیر مرثیہ خوان ناصر شاہ شہیدان را شب سہ شنبہ از سلخ محرم بود او ایلی بنامیزد بنا میسزد زہی شاعر زہے ماہر رضای حق مسے جستی زہی رضی ہی مضمی بش ای فرقانی نالان ازین سوز و ازین بغان</p>
۱۷۔ قطعہ تاریخ (واقعہ مرگ حاجی نرغلام حید صاحب) ۱۸ ۱۵	
دریای جود گسترد انانی اور پردہ	حاجی غلام حیدر خوشنوی و خوب منظر
۱۸۔ این دو قطعہ تاریخ از ابنا سے حضرت فرقانی کو در اردو باش بلحاظ مناسبت در اینجا ثبت افتاد	
از سید سجاد حسین سبحانی فرزند کلان حضرت فرقانی	
ہاے جز خاک نہ تکبیر نہ بچھو ناہوگا ۹۱ ۱۲	طبع سبحانی نے لکھی تھی تاریخ نہیں
اب نکلتی ہے ہی صرع سے تاریخ جو پیر واہے جز خاک نہ تکبیر نہ بچھو ناہوگا ۹۲ ۱۲	

<p>مسعود جاودانہ مشہور ہفت کشور کو زین سرای قانی برداشت سایہ کبیر اندر بہشت خرم دریافت حور و کوثر بر رسم خطرقان گفتا غلام حیدر ۱۱۴۳ نام وجود یار ایچ است ہیچ بنگر</p>	<p>صاحب دل یگانہ منہ زمانہ زمانہ دہ روز تا بدانی رفت از جمید ثانی برید دل ز عالم بہنا و دیدہ برسم تایخ فوت ایشان فرقانی سخندان باشد بقا خدا را ما ایم مرفنا را</p>
---	---

۸۱۸ قطعہ مونسو منہ شیخ خادم علی مرحوم

<p>نفس ختم المرسلین مولائی من مولائے تو پس بہر حرفی یک آنچه داد متا ہی اے تو بس عجب باشد طسبع و حقا و اے تو چون شد این معلوم نے جای من منی جاے تو من نیارم خواست حذر کلک قمر افراے تو با دو بیایے قناعت خلعت بالائے تو</p>	<p>خادم آن سروری ہستی کہ نامش شد علی اسم وی باشد ثلاثی عین و لام و یا بہ بین رسم اسمش گرتیرک را نیقادت پسند خادم آن باشد کہ از مخدوم بینی ہرچہ ہست و آنچه نیے چند در مدح ضعیفان گفتہ جز کہ داستان نیایش را بر آرم گای خدا</p>
---	---

۳۲۸
 مردی ہمایہ بود شیخ خادم علی نام۔ واثق تخلص پیرانہ سال۔ جو اتانہ خیال بر حسب عادت سراچہ پیمنبہ بوی عطا نمودند
 او طلبگار خمس شدہ قصیدہ گذرانید

و ہو آہذا

<p>اسخارا تاج سراپوش قہر افراے تو</p>	<p>بر تر از کون و مکان فرقانی با جایی تو</p>
---------------------------------------	--

از سید محمد کرار حسین و حانی فرزند خیر حضرت فرقانی

بقیہ حاشیہ صفحہ ۴۰ بنبر ۳۲

<p>در و ازہ دولت پہ فتیہ آیا ہے تحصیل سعادت کو دیر آیا ہے</p>	<p>یا شاہ زمن لطف کی ہو جائے نگاہ تم سے ہے امید (کلی) سے ہو قطع نظر</p>
--	--

۱۹۔ کتبہ امام بارگاہ منصب علی خان صاحب محوم کتبہ دروازہ میرٹھ

قطعه

چونکہ منصب علی خان شیعہ	گشت مہم زپے نذر امام انقلین
بر فلک برود بیتگونہ بناے زیبا	کہ از ان یافت سمانا بہ سکت نیت زمین
الف از گاہ بکن خوش کہ سلامت خوشتر	سال شد بزرگہ سید مظلوم حسین

قرات

مجلس خانیہ شہ عالم
۹۲۰
عزرا خانیہ شاہ کربلا
۹۲۰

اہل حاجت را بود نگاہ دورت مد نظر	کعبہ مقصود باشد کلخ گردون سای تو
بہر جام گرجہ گردون قطع کرد این جامہ را	راست آمد آن مگر برقد و بر بالاسے تو
قامت را عنای تو سرد ریاض دوستان	خضم را خورشید بخشید چہرہ زیباسے تو
خاک را باشد تمنائے قدمبوسی عبث	دست گردون کی رسد بر اوج خاکپاسے تو
دشت ہم سیراب گردد اسے سحاب کرمت	بار دیگر گرجو شد طبع دریا ز اسے تو
چشم دارم از نگاہت ترکی این خشک را	ای مراد دوجان در ضمن یک ایاسے تو
از ثنائی شرفرتی دارم تو دانی غیبی من	کی پسنداید ربا عی بر دل و بر اسے تو
بر مثلت گرد و افزانی محس سے شود	کے بود شوار بر طبع خرد آما سے تو
پس ثنائی را حاسی ساز از الحاق دو	روشن است با بصر این قاعہ بر اسے تو
بر ملا گفتن نہ زبید و القاب راہل محبت	میرسد مدوح خیر اندیش بر ایاسے تو

فیہم ہرگز نہ
صلوات علیہ

در جوابش در کمال تشویش حال و مال۔ علی رسم الارتحال "این قطعہ انشا ہنوز

۲۰۔ کتبہ کچڑی سید محمد حسین صاحب مرحوم واقع اوری ضلع جان

<p>احمد حسین زبدہ سادات مختتم دریائے جود و چشمہ احسان و کوہِ علم یک روز بیشتر ز جیب روح پاک وی کردش نبی خطاب برحمت کہ مرچاہ شہرقانیہ حساب فاشش زمین پیرس</p>	<p>دیندار و متقی و عطا پاشش و جرم پوشش مومن نواز و معدن ایمان و حق پوشش پرواز کرد سو سے جان ارجی بگوشش دادش پیالہ ساقی کو تر کہ خوش پوشش شد جای او بہشت میں بشتوا ز روشش</p>
--	--

۲۱۔ فقرات تاریخی و قطعات تاریخ و فائت حاجی محمد منصب علیخان صاحب مرحوم رئیس میرٹھ

<p>خیر گوئے غم - مصیبت خان صاحب - نہر غم ۱۸۶۵ء ۱۲ ۹۲ء ۱۲ ۹۵ء</p> <p>(لہ) مساکین طیبہ فی جنات عدن - (احکم) ان المتقین فی جنات ۱۲ ۹۵ ۱۲ ۹۵</p> <p>(محبیب طرب) جنات لہم فیہا نعیم مقیم - ان سئلت ما یفعل اللہ بہ فقہان فقہ ۱۲ ۹۵ ۱۲ ۹۵</p>	<p>حاجی شیرین سخن منصب علیخان گزین گوہر بکس رفوت اختر برج شرف آبرو سے قوم کنبور رونق شہر و دیار</p>
<p>نیکرو سے و نیک خوی و نیک را می نیک نام گلبن گلزار عزت شمع بزم احترام یاورنہر مانروایان نیکخواہ خاص و عام</p>	<p>نیک با عتبار شروع مرض ۱۲</p>

۱۲۔ چون از ۲۴ اگست ۱۸۹۳ء تا آخر مارچ ۱۸۹۸ء بقام اوری بکار سرشتہ داری ضلع بودہ ایم این قطعہ تاریخ را خود از لوح مزار برگزتم فی التاریخ ۳۰ ستمبر ۱۸۹۳ء - وہمدران باغچہ دو طہنل خرد سال خود را پیوند خاک نمودم وہمدران قلعہ زمین برادر عم زاد جوان مرگ من ارشد و اسعد میر سید محمد مرحوم خلف سید گوہر محلے منقور مدفون است - لوح از نثر پارسی ہر مزار آن مرحوم نصب نمودم (روحانی)

هم ز آقا ز شایبش روی در اقبال داشت
 زان سپس که طالع بیدارشده تحصیل کرد
 زان سپس که کورار رئیس محترم خواندی جهان
 زان سپس که ده خدای چندده یزدان نمود
 زان سپس که آثار خیر چند رو آمدید
 زان سپس که سود کلک نغزش از کعبه لکن
 ناگهان پنجاه و شش برگشته از دوران عمر
 ایدریغ آن مهرورق و لطف مردم دایش
 ایدریغ آن حسیق مشکینش که بی بذل درم
 قصه کوته چون بر قد خفت و خواهد هر که هست
 هم از اینجا سال رحلت برد فرقی برون
 یارب از بسر خدا و مرسته و خاندان

که بکشگر که بدیوان که منازل که خسیام
 زان سپس که وضعیت املاک دی شاد کام
 زان سپس که بعد پیش سل دولت گشت ام
 زان سپس که کور اتونگر نام بودی در نام
 که بلا و عیدگاه و مجلس غم چون کرام
 آنکه آمد زهنون حاجیان تا مصر و شام
 خاتم ترویج راست شد نامه ختمش ختام
 با همه اصناف مردم خاصه این مستهام
 کردی آزادان عالم را بیک ساعت غلام
 نزل بر حیوان من الله امد اورا با اچام
 که ترا قهی است در یابای برادر و السلام
 دم بدم بفرست بر خاکش ز رحمت صد غلام

وله

چو منصب عالی دوستدار ره
 ز رفوت انیش سال کردم طلب

فرارفت خورشید سان در زمین
 بگفتاشده ز می بهشت برین

وله

حیف صد حیف از رباط خاکیان بر بست خرت
 حاجی و آهسته رای و پردل دهبشیا بر
 مدت عمرش نباشد چو پیشش سال پیش
 آه ازین تیغ مصیبت کردم الماس گون

عکس اردوستان منصب علیجان کریم
 پاک کیش و مختیار و دانش آموز و نیم
 آه ازین اندک بقای خاصه باناز و غم
 چون تسلیم زو سینه قانی غمگین و نیم

کتاب نام رساله سفر حج مصنفه مرحوم ۱۲

<p>بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ</p>		<p>ایدل سپاره مصحف بکشا و از بهر سال</p>	
<p>وله</p>			
<p>مبئی از سال جان سپردن جان حاجی مختتم طراز زمان تو چپر پرسی ز نام مرد نشان طسبح آئنده رسیده انسان خسپر از سال و مده در آسان ان و بان باز گویت بر بان عاشرا ماه صادقین شبان</p>		<p>قطعه چند گفت فرغانی خان کدام آن محبت سر زانه چون به منصب علی رساندورا قصه کوتاه دست آخر خواست کز یک بیت نیمه نیمه جدا نبود از هیچ روے کم یا بیش رفت مومن بجزیت جاوید</p>	
<p>وله</p>			
<p>منصب علی آن رئیس نیکو فرجام شده ماه سهر منصب جاه تمام</p>		<p>سر حلقه حاجیان شکوه اسلام چون یافت وفات بنده فرغانی گفت</p>	
<p>بسیاری از متوسلان حضرت در پنجاهی اخبار لاهور در اکتوبر ۱۸۵۷ء قطعات تاریخ وفات رئیس موصوف نوشته از انجمله قطعات ذیل منجانب آئم بودند۔</p>			
<p>شد ازین خاکدان محنت بهر تلخ تر در گوسه باست ز زهر خود همین ست کار ساسقے دهر جان بحق داور و شناس شهر</p>		<p>وہ کہ منصب علی عالی متدر جرعہ جام دردے این دردہ نالہ و نوحہ چیت روحانی سال بشنو مطابق واقع</p>	
<p>قطعه دروم</p>			
<p>زین قصائے عجب بر اشغتم</p>		<p>مرد منصب علیجان بلقب</p>	

۲۲ قطعہ تاریخ	
در وفاتِ مادرِ میرزا محمد صاحب شیرازی ملک لکناؤت بی بی فریاد	
میرزا نیکہ محمد نامست مخلص و راد و جوانمرد و کریم مادرش موسیٰ مریم خوس نقش تاریخ چنین بست قلم برو عا خستہ سخن اولے تر	دو مش نیست بزیرا فلاک دانش آموز قلاطون ادراک شد برد خستہ شاہ لولاک و رفت خاک نہان ادراک عَفَرَ اللهُ لَهَا مَمْرَ جَنَاحِ ۹۹
۲۳۔ جملہ و قطعہ تاریخ وفاتِ فیضی جمیل الدین صاحب مرحوم ہجر تخلص مالک اخبار لارنس گزٹ میسٹر	
جملہ	
ہر تاریخ سال روحانی طالب رحمت خدا گفتم ۱۲۹۵ھ	ایضاً اردو
منصب اور بعدہ علیحان نام اُلفت آسا اٹھے زمانہ سے	کچھ خبر ہے کہ کیا ہوئے ایدل گم زبان وفا ہوئے ایدل
کیا کے حال فوت روحانی داخل خلد جا ہوئے ایدل ۱۲۹۵ھ	

<p>غایت جدید مرگ</p>	
<p>قطعه</p>	
<p>رحلت فتادناگ منشی جمیل دین را زمین در روز تا مہ چون شب سیاہ پوشید تاریخ او چہ پرسی منیر قانی خزین را</p>	<p>از خاکدان قانی سوئے ریاض رضوان زمین داغ سنگ مطیع خون شدش چو مرجان دانا نامند مذکور جمیل دین رضوان</p>
<hr style="width: 20%; margin: 0 auto;"/>	
<p>۹۳ تاریخ اردو سنے وفات حضرت ہجراد آخوندان شاکی باید دید ۱۲</p>	

ترجیح بند موسوم به رمزم

۱۲۸۴ھ

وَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ ۖ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ حَزْمِ الْأُمُورِ

این طغرائی الملقب به رمزم تا از روی لفظ و معنی حول و حال برگزار و خوانا به ایست که در
 رشای و مناخه راحت جان روح جهان ماه دو هفته هفت ساله بهشتی روی مشکین گلاک اصل
 سیادت فرح سعادت غرق رحمت سید احمد ثمره القواد و بفضله الکبد و بعض القلب
 برادر کامگار مهدی علی سید اخلف الله علیه و احسن الیک خلف الصدق شمس القبائل
 بدرا الا و اخر والا و اکل شرف الاسلام کف الاخلاف عمر دراز علی سید سقاة الله تعالی
 شکر با ظهوره و لقا انصبة و سروراً از جراحت سینه وریش در و نه العبد الضعیف
 الذلیل المستکین الفانی احمد حسن سید الفرقانی انا له الامال و الامانی
 یتیم سقیم حضرت سامی المراتب حلی المناقب مستجمع المکارم منبع الفضائل و الفواضل - روس
 خاندان پشت جهانیان فیاض مطلق - جوادر حق السید المظلوم المغموم المکظوم المرحوم
 کفایت علی جعله الله تعالی من و رثه الجنات و تغن بالعمود الغفران
 فرو چکید - و در سر دهم سوم از شهر شوال و تاریخ و سال هزار و دویست و هشتاد و هفت از هجرت
 در میراث شهر صورت رقم یافت و ما توفیقی الا بالله

دل بر جهان منته که دل آزار بی وفاست	چون او هر آنچه هست در و عرصه فناست
از بد و آفت ز نیش عالم نگاه کن	تا این زمان که هستی بے نیستی گراست
دیوار عمر بشکستندار کوه اردراز	میرد جوان و سپهر اگر میرور گراست
از روی خاک گوهر جانها فراچند	نی برگزاف قامت گردون و دوزخ و فناست

سید پینید یا مہربان سید مد علی صاحب در انشای فرقانی مشرف تقریرت این فرزند ۱۳

<p>بر هر طرف که روئی نهی دام آفتیت پیوسته روز سنج و شب بر کشد علم پایان دلخوشی چه بود و شکستگ سر ویکه بینیش لب جویناروش چون دست مرگ حلقه ز بند در حیات گزانه نگرسد بدروغ فلاسفه</p>	<p>در هر چه که گام نهی کام اژدهاست آن هر دو آن بجای و همه عمر ما بگاست هر عافیت که در نگری عاقبت بلاست گرد پس از دور و ز بجاک سیاه راست سعیت همه تبا و امیدت همه بیاست مایم مرگ را و بقا مرخصد ایراست</p>
<p>فانیست جمله عالم و مانت تمام حی بر حکم کل نفس و پیران من علی</p>	
<p>بر گردشی که گنبد گردان کند همه بسیار یوسفان بچه اندازد و سپس هر دو فاکر بدست جان نه بینیش دستان مایا و نرسید هیچ و او همه دلهای ما بر آتش حسرت کند کباب هر دم چه سیرهای خوش نودمیده را بسیار خانه های هیاون بنا س را بسیار نازکان تنعم سگال را بسیار زلفهای تارے نژاد را بسیار چشمهای ملائک فریب را</p>	<p>اندوه ماسیکه بدو چندان کند همی بر سید لان رواق چو زندان کند همی نیرنگ و جنگ ازین و ندان کند همی بند و فریب و حیل و دستان کند همی و انگاه خیل حادثه محسان کند همی در خاک پی سپرده و پنهان کند همی خور و خراب و کنده و ویران کند همی اندوه گمین خسته و پیران کند همی در ماتم تبار پریشان کند همی بر دوری بصر گهر افشان کند همی</p>
<p>از چنبر سپهر سر را نجات نیست در مرکز زمانه تنی را اثبات نیست</p>	
<p>ع نشان قوج ۱۱ غیاث</p>	

<p>کو تو گلی کہ از دم باد خزان زنجیت زین سر بر دبان سر عالم کجا سرے کو ابرو سے کہ بر مگر این دو وزیر باط یک مرغ راتہ نیم ازین تازہ بوستان پرورده شد باب عنایت کہ ام تاک روزی نبود کا ختر نا خوب دگر کس اینجا بکوه پایہ را مش کہ شد بخواب دست ارادت از لی جمع یاروش ای باغبان۔ و مید گلے کان نہ پتر مرید تا کی ز جیش ناله و اعلام آہ چنہ</p>	<p>کو طبلے کہ رنگ نفیر و فغان زنجیت کا آخر سپر گرد مصیبت بر آن زنجیت از نیم ترک تازہ جل رحمت جان زنجیت کش تا دور و ز صاعقہ بر آشیان زنجیت کا انجام کار بیغچہ خون زان زنجیت زہر اب غم بکاس سپر و جوان زنجیت کش سیل فتنہ از بر نسر ناگمان زنجیت باد مات پیکر خوبان چنان زنجیت یا غنچہ شکفت کہ اندر زان زنجیت جوقی از ان چو بر سر این آسمان زنجیت</p>
<p>دستے تیرود کہ ز پاپش در آورد بر جاے او خدا سے گردیگر آورد</p>	
<p>گرچہ سپرے نشو و سیر از ستم گر گنجد دو گوش نہی قصہ مرا یعنی کہ بر برادر من محمدی ہونے اسال طفرہ واقعہ رفت از قضا روشنتر گچہ می طلبی جان گزارت فرزند تازہ پرورد و مہروی و مسلمان مہمانگیش چشم خرونا خوش آمدی یازب چہ دید از پر سو گوار خویش برادر و پیرتہ بخشود و شد روان</p>	<p>و رچہ وجود را نبود پای با عدم دارم حکایتی چہ حکایت جہان غم بر جیس را می و مہر پسند و نکوشیم کہ شرح آن بہ نوحہ در آید لب قلم زین درو بیکرانہ کہ گنجد کیفیت و کم بگزید برکت را پد رحمت سرہ ظلم جان و تہرار و صبر پد رشدا بایم کاورد و روے گرم سوے جد مقتدر فی ہر و سبے سلام و نہ تو بیع و فی رحم</p>

	<p>اودر کشیده دم نه بلب لا و نه نعم</p>	<p>مسکین پدربوی که جان پرورد</p>	
	<p>بستش زبان بگوشه چشمی نگاه کرد زان چشم روز و چشم پر را سیاه کرد</p>		
	<p>در رحلت است جان ز تن ناتوان من من واپس گذشت ز پل کاروان من من بعد جز چشمه بینی نشان من اگر نبود ای از سفر تا گسان من بهر شفیع روز جز ترا پشیمان من نه در ولت گذشت نه اندگان من تو پیشه کن صبوری و مگری بجان من اکنون بیایه بین جسد بی روان من کو یک بیک سلام ده از زبان من ز تبار حرف حرف بران داستان من</p>	<p>کردی اشارتی که نگردد زبان من دست ای پدربار از من دیری شود گر خاک بر پر کنی و گریه سر زنی دیدم بسا که رنج سپردن ری بگذر ز زلفت من و آنجمله در گذر کاری غریب رفت ز ناگاه ای دریغ این بود سر نوشت من ای باب بنهار موری نخو است بر تم آزرده مادرم گر قاصدے رود بوطن بادیر شما همسایگان من چو پیر سندا جرا</p>	
	<p>وانگه بگفت آرزوی خانم با من است آیم ز سرگذشت کنون عذر روشن است</p>		
	<p>کا فقام ای پدروطن ای برای تو حسرت برم که سیر ندیم تقای تو تا جستی ز کار و کنش جز رضای تو تیار دار و یاور و محنت ندای تو چون سایه رفتی بسفر در تقای تو من بار بر نهام و باد ابقای تو</p>	<p>سر زو جان بنده بھدی هو اے تو بر بود گرگ گرسنه بی برگ تا کلم گر چند روز دیگرم اینجا بوی درنگ اے کاج همت بری تا بگشته چون بسنده بر میان بجز بستی کر صبر ای پدرا که کار ز دست من تورفت</p>	

<p>اگر من شدم بوند علاج عنای تو بهناد در کتار تو ایزد جبرای تو تا بود که وار به دل آشفته رای تو همواره پاییز تو باد احتسای تو</p>	<p>آن خواهر عزیزم و او وسط برادم تیارشان بدار و درشان سایه و بگیر تا چاره هر بنده برایشان بیفتی بپذیر عذر ما که ز جبر آن گزیر نیست</p>
<p>زینا نکه داد ز اول دن در دست باقیم خوشنود کن بفاطمه روح باقیم</p>	
<p>صد بار رای دیر لغ و دو صد بار رای در لغ در خاک و خار آخته نگون سارای در لغ پنهان بگنج گور وین جتارای در لغ منزل گش بسان شب تارای در لغ وان جلوه شائل و رفتارای در لغ وان خنده و تمیم و گفتارای در لغ وان غنچه کز سخن شدی انگارای در لغ وان شکل و ابروان کماند رای در لغ وان چشمهای سرخوش بیارای در لغ وان کودک فرشته دیدارای در لغ</p>	<p>این گفت و رفت ماز همه نزارای در لغ سر و یک آت ب یافت ز غونا ب دیدار بدریکه بود طلعت او رشک آفتاب پوریکه بود صورت او ماه چاره آرخ از ان لطافت و رخانی کج حال فریاد از ان کز شمه و غنچه و دلال ممانه آن پسته شکر شکن در فرودش بود افسوس آن دو ساعید سیمین بازوان آن گیسوان و لکش و دلبند یا است آنخوش دیو سهگین قسبر الحذره</p>
<p>یار سبته که خار نهادی گل ترش خشت است و سنگ ترش بلکه بر سرش</p>	
<p>اے ای جگر که در جگر خاکدان شدی پیش از بهار وقت سموم خزان شدی کز چشم خلق وقت سحر که نهان شدی</p>	<p>زارای پسر ندیده جهان از جهان شدی چشم که در جمال تو ای شاخ گل رسید ای آفتاب برج سعادت چه رو نمود</p>

<p>بودی امیدواری مسکین پدر تو چون وقت شد که پشت پدر گرد از تو راست جانا مگر طلال پدر شد یقین ترا ای در بخون دیده و دل آمدی بحیب گوشه کجا که بشنود افسانه ترا ای غنسل آرزوی سپرد سر آمدی ما را جهنمیت زهر تو این جهان</p>	<p>حشش نگو گزاردی و خوش جوان شدی در هم شکستیش بچناوز میان شدی یعنی که هفت سال چرا میهان شدی و آسان چنان دست پذیرایگان شدی اندر دهان گور بشکل زبان شدی ای سود زنگا نه مادر زبان شدی تو فالخ از همه سوی باغ جان شدی</p>
<p>رو باز پس نکرده و زنیسو ندیده دایم که در جوار نمی آرمیده</p>	
<p>ای نلسیل پدر گل مادر بیابیا ای شمع جمع و چشم و چرخ جانیا ای سر و بوستان رشاقت مردم ای فخر نسل و نازش آبا و جان جان نشناختیم قدر تو ای مقبل انزل اندر کتاب عم تو سمرقانی حزین تقسیم رایج و پیچ اینکت پدر گرز آنکه نیست بر پدر و مادرت سری اوسط برادر تو عیال ناله میکند اے احمد از برای خدا بارگی دران</p>	<p>اے نور چشم و نور معطر بیابیا ای درویش و سال تو کمتر بیابیا اے جان محض در روح مقصوب بیابیا وی اصل پاک و عرق مطهر بیابیا اگر میتوان کرم کن و دیگر بیابیا سطریت و وینام تو بنگر بیابیا بخزید کلک و مصحف و دفتر بیابیا بختانی بر تطنم خواه بیابیا گامی پشت دل پناه برادر بیابیا ای سید از برای پیر بیابیا</p>
<p>ای دل بیابیا می تو نبود سزای او افتاد بر قیامت کبری لغای تو</p>	

<p>دست دعا بر آرز که مینوشش خانه یاد طوطی جانش را که ز زنان تن بید در منزل که احمد مهدی وطن گرفت بوده است طفل و نیست بوجای صورت نه بند و ارج پس از وی فرزند گر ز آنکه گل بر حیت بانا و گلبنش اندر بهشت یاد پسر تا بهشت هست بار بختی احمد و دخت و برادرش سال از هزار و دو صد هشتاد و هفت این شعر بخراش لقب یافت در مرقم</p>	<p>هنر لبین برابر خانش روانه یاد بر شاخسار خلد برین آشیانه یاد رحمت در آستانه و رحم آشیانه یاد بے جر میش خلاص پدر را بهانه یاد زاخوان خرد او پدرش شادمانه یاد در زمانکه میوه رفت شجر جاودانه یاد واند روزمانه یاد پدر تا زمانه یاد زین دود و دود در و دود مع بر کرانه یاد زیما سر و داغ جل را نشانه یاد چندانکه چشم بجای بود در میانه یاد</p>
---	--

تمت مقالتي قضي الامر الاسلام
صلوا على النبي واخلافه الامراء

مثنوی

<p>وگر باره داغ کهن تازه شد ز هندوستان سزده گلبنی نه گفتا زینا که جادو است این دل رتبه ان هنر شاد یاد</p>	<p>شیرم بهار سخن تازه شد بر حیان شیر از بازی کنی نه جادو که اعجاز اردو است این حسود سخن کنده بنیاد یاد</p>
--	---

خمسه

در هنرل - نغمه اطفال - در حین جنگ افغانستان در ۱۳۰۴ از زبان اهل کابل

و عطا زور و بہتان است	شیخ نامسلمان است
کی جہاد شایان است	بر خلاف قرآن است
خواب کن سرست گرم	
دشت چون گلستان است	جوشش خون همان است
این نژادی عصیان است	کابل است تاوان است
خواب کن سرست گرم	
او نہ مرد میدان است	آنکہ آخرش جان است
مرد نیست شیطان است	بس لیم و کشتان است
خواب کن سرست گرم	
خود محمدش جان است	آنکہ او و لے خان است
سوی عدل تیران است	اوم است انسان است
خواب کن سرست گرم	
خرم است و شادان است	آنکہ بوسلیمان است
منتظر بہ فرمان است	نان و گوشت بریان است
خواب کن سرست گرم	
خشم دین و ایمان است	میر با پیشیمان است
مرگ قوم افغان است	عکس ہمہ دیوان است
خواب کن سرست گرم	
او نژادی خندان است	ہند مسکنش زان است
تنگ کلمہ خوانان است	خوب شد بزندان است
۳۳ میوہ گری صاحب سفیر قزلباش ۱۲۱۲ محمد جان ۱۲۱۳ شولی مورخان ۱۲۱۴ داؤد شاہ ۱۲۱۵ یعقوب خان ۱۲۱۶	

خواب کن سرست گروم	
شورهد رحمان است	جنگ را گریزان است
اوچه مرد میدان است	ز ابست را گریزان است
خواب کن سرست گروم	
شهر و قشقریران است	کشته خشک پنهان است
جنگ با حکیمان است	گوله با چوبار ان است
خواب کن سرست گروم	
رابریش طوفان است	هر که هست ترسان است
تیغ او چپریران است	حکم شاه شاهان است
خواب کن سرست گروم	
استوار ثانی خان است	کش فلک بفرمان است
فتح خونواتان است	کشته با نسر اوان است
خواب کن سرست گروم	
روزگرد بینان است	صد بهرات ازدان است
گر همه خراسان است	انگریز سلطان است
خواب کن سرست گروم	
سیل روابطنیان است	جان و جسم پران است
این سپاه جوشان است	که غمخش ز ایران است
خواب کن سرست گروم	
موسی خان تادان است	تال و مال و حیران است
بش لار و جنرل رابرتس صاحب ۱۲ جنرل استوارت صاحب ۱۲ - -	

کار با سفیدان است	راے رای ایشان است
خواب کن سرت گرم	
در در اچہ در مان است	قہر پاک یزدان است
مزد کار خودشان است	دائی واسے اربان است
خواب کن سرت گرم	
رباعی	
مردہ بطر خندہ زو بر صفتیکہ زیستیم	بر پدران گریستیم بر پسران گریستیم
چون نہ بود دست مار شتہ کار و پارما	آمدہ ہر چہ پیستیم ساختہ ہر کس پیستیم
ایضاً	
و گرای اہل معنی قلم معنی بگوش آمد	درون بگرد معدن ہر چہ ڈر بودی بگوش آمد
بنال ای حاسد تا کس کہ بازار تو شد کاس	بمیرای مرغِ ظلمانی کہ نورانی سر ووش آمد
مزد	
این بیاض دیدہ سحیران ماست	یا سوادِ طرہ جاتان ماست
ایضاً	
اے ابر پیار تا چہ باری	اے خامہ پیار تا چہ داری

تمام شد

صحت نامه دیوان فرقانی

ردیف	غلط	صحیح	ردیف	غلط	صحیح	ردیف
۱	ازینان	ازینان	۱۲	بفتح	بفتح	۱۸
۲	عین	عین	۱۳	گمیدان	گمیدان	۱۱
۳	بوده	بوده	۱۵	.	یسطر سوا خالی ری	۲۰
۴	صنت	صنت	۱۶	هر زمان	تر زبان	۱۶
۵	سین	سین	۲۰	والایش	والایش	۷
۶	بین	بین	۲۱	از چند	از چند	۸
۷	تنگ	تنگ	۲۳	و عراق	و در عراق	۲
۸	که دست	که دست	۲۳	تا توان	تا توان	۵
۹	شادش	شادش	۲۵	باستراز	باستراز	۱۹
۱۰	ستواری	ستواری	۲۶	بزم	بزم	۸
۱۱	بر رویان	بر رویان	۲۶	گرم	گرم	۲۰
۱۲	لوس	لوس	۲۷	بدر ملک	بدر ملک	۱۴
۱۳	کشیر	کشیر	۳۱	از	از	۱۰
۱۴	غزّه چون	غزّه چون	۳۲	و آن یگاد	و آن یگاد	۱۳
۱۵	الم	الم	۳۳	لحن	لحن	۱
۱۶	پاکتر	پاکتر	۳۳	عظیم معظم	عظیم معظم	۱
۱۷	اندند و از رستا	اندند و از رستا	۳۴	سیرت	سیرت	۳
۱۸	هر بر	هر بر	۳۴	چهره	چهره	۱۰
۱۹	استعلا	استعلا	۳۴	شسته	شسته	۱۸
۲۰	تازو	تازو	۳۱	منوچهر	منوچهر	۲

صحیح	غلط	صفحہ	صفحہ	صحیح	غلط	صفحہ	صفحہ
ورنگ	ورنگ	۲۱	۷۵	گیمڑ	تو	۱۲	۲۱
ارمن	ازمن	۱۳	۷۷	تہ	نہ	۲۰	۲۳
گیسو	گیسوے	۵	۷۸	کشتی	کش	۲۰	۲۳
نباشد	نیاشد	۱۱	۷۹	بہین	بین	۷	۲۳
زرق	زرق	۳	۸۰	نگرد	نگرو	۱۹	۲۳
بہ	یہ	۲۱	۸۰	کور	کوز	۱۹	۲۳
بناز	نیاز	۶	۸۱	کندہ	کندہ	۲۱	۲۳
در آید	در آمد	۱۲	۸۱	مام	یام	۲	۲۸
نگفستیم	نگشتم	۱۳	۸۲	ہندی	ہندی	۱	۲۹
بو بروند	بود بروند	۱۳	۸۲	گیرا	گیرا	۱۹	۲۹
یادگاری ما	یادگاری	۱۲	۸۳	تند و غرنیش	تند و غرنیش	۹	۵۰
سہوا مکر درج ہوئی	غزل - گرنگرد	۲۱	۸۶	نار	نار	۱۰	۵۰
انگبین	ببین عنایت آما	۲۱	۸۷	بازو ہائے	بازو ہائے	۱۲	۵۱
ورو	رنگین	۱۳	۸۹	چامہ	چامہ	۵	۵۵
عزلت	ورو	۳	۹۰	بہ نشاند	بہ نشاند	۵	۵۹
شوت	عزلت	۳	۹۰	لا تفعل	لا تفعل	۲	۶۱
پس	سودت	۶	۹۱	بہ بہان	بہمان	۶	۶۵
نے در غم	بس	۹	۹۱	نواش	نواش	۲	۶۹
ابلق ایام	نے نہ در غم	۲	۹۳	مانخیزیم	مانہ نخیزیم	۱۷	۷۰
علامت برما	ابلق و ایام	۹	۹۳	بنانش	بنانش	۹	۷۱
مرنج	علامت و برما	۱۰	۹۳	ہر چند	ہر چند	۱۱	۷۱
	میرنج	۱۵	۹۳	ہر تاجت	ہر تاجت	۱۸	۷۳